

DĖL MINIMALAUS MĖNESINIO DARBO UŽMOKESČIO DYDŽIO 2026 M. NUSTATYMO

Pastaraisiais metais minimali mėnesio alga (MMA) Lietuvoje augo ženkliai sparčiau nei darbo produktyvumas, tad šalies konkurencingumas patiria rimtų iššūkių, didėjo spaudimas kainoms, mažėjo įmonių galimybės investuoti ir kurti darbo vietas. Atsižvelgiant į tai, **tikslinga koreguoti Trišalėje taryboje naudojamą MMA formulę nustatant, kad MMA augimas negali viršyti trijų pastarųjų metų nominalaus darbo našumo augimo vidurkio**. Suprasdama Europos Sąjungos konkurencingumo išsaugojimo svarbą pragyvenimo lygiui, Europos Komisija (EK) numatė, kad darbo našumas yra vienas iš keturių MMA lygio nustatymo kriterijų, numatytų Direktyvoje (ES) 2022/2041 dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje¹. Joje nustatyta, kad „valstybės narės turėtų atsižvelgti į perkamąją galią, ilgalaikį nacionalinį našumo lygį ir jo pokyčius, taip pat į darbo užmokesčio lygį, darbo užmokesčio pasiskirstymą ir darbo užmokesčio augimą“.

MMA dydžio susiejimas su darbo našumo dinamika leidžia suvaldyti rizikas, kylančias ekonomikos konkurencingumui ir darbo vietų išlaikymui. Remiantis šiuo rodikliu, **MMA kitąmet turėtų didėti ne daugiau nei 4,2 proc.**

Šiuo metu MMA nustatymo tvarka neatsižvelgia į reikšmingus ekonominius skirtumus tarp Lietuvos regionų. Dėl šios priežasties kai kuriose vietovėse susidaro itin aukštas santykis tarp MMA ir vidutinio apskrities darbo užmokesčio (VDU), lemiantis darbo vietų trūkumą ir įkalinantis žmones bedarbystėje. Atsižvelgiant į aukšto MMA/VDU santykio poveikį, tikslinga **įtvirtinti tokią nuostatą: jeigu Vyriausybės nustatytas nacionalinis MMA viršija 50 proc. apskrities VDU, toje apskrityje MMA dydis nustatomas lygus 50 proc. tos apskrities VDU**. Toks MMA diferencijavimas leistų stiprinti ekonominę ir socialinę regionų raidą, didintų investicijas į regionus ir nepakenktų toms gyventojų grupėms, kurioms siekiama padėti.

MMA didinimas reikšmingai veikia makroekonominius kintamuosius ir konkurencingumą

Minimalus atlyginimas turi plačias pasekmes ekonomikai, tarp kurių ypač atidaus dėmesio reikalauja užimtumo sumažėjimas. Toks poveikis užimtumui aiškinamas tuo, kad darbo užmokesčio dydį rinkoje paprastai lemia darbuotojų pasiūlos ir paklausos santykis. Kai nustatytas minimalus darbo užmokestis viršija žemiausios kvalifikacijos darbuotojų produktyvumą², ekonomikos dėsningumai verčia įmones samdyti mažiau

¹ Europos Parlamentas ir Taryba, Direktyva (ES) 2022/2041 Europos Parlamento ir Tarybos 2022 m. spalio 19 d. dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje, 2022 m. spalio 19 d., EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32022L2041>

² Produktyvumas, arba našumas, suprantamas kaip sukuriama vertė per tam tikrą laiką.

darbuotojų, kad darbo užmokesčio sąnaudos neviršytų sukuriamos vertės. Dėl šio neatitikimo dalis žmonių gali netekti darbo.

Neigiamas MMA poveikis žemos kvalifikacijos darbuotojų užimtumui nuosekliai identifikuojamas empiriniuose tyrimuose³. Visgi, užimtumo lygis nėra vienintelis ekonominis rodiklis, veikiamas MMA nustatymo.

MMA pokyčiai daro įtaką⁴:

- **Įmonių gebėjimui konkuruoti tarptautinėse rinkose, užsidirbti ir investuoti.** MMA didinimas lemia ne tik žemos, bet ir aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų atlyginimų didinimą, todėl ženkliai padidina bendras darbo sąnaudas ekonomikoje. Išaugusios darbo sąnaudos mažina įmonių konkurencingumą ir galimybę finansuoti investicijas į plėtrą, produktyvumo didinimą. Žemesnis investicijų lygis ilgainiui mažina darbo vietų skaičių ir pragyvenimo lygį.
- **Infliacijai.** Išaugusios darbo sąnaudos gali lemti didesnę prekių ir paslaugų savikainą, taip didindamos spaudimą kainoms, o išaugusios pajamos didina paklausą, įgalindamos kainų augimą.
- **Darbuotojų realiai išdirbtoms darbo valandoms.** Dėl su darbuotojų atleidimu susijusių sąnaudų darbdaviai gali rinktis sumažinti žemos kvalifikacijos darbuotojų darbo valandas. Taip žemos kvalifikacijos darbuotojų pajamos realiai sumažėja.
- **Algų aibės plokštėjimui ir darbuotojų motyvacijai.** Išaugusios žemos kvalifikacijos darbuotojų darbo sąnaudos gali būti kompensuojamos įšaldant ar lėčiau didinant aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų atlyginimus. Taip minimalios algos didinimas mažina ekonomines paskatas ugdyti įgūdžius ir įgyti aukštesnę kvalifikaciją, reikalingą ekonominiam ir socialiniam mobilumui užtikrinti.
- **Darbuotojų mokymams ir kvalifikacijos kėlimui.** Išaugusias darbo sąnaudas darbdaviai gali kompensuoti mažindami išlaidas darbuotojų mokymams ir kvalifikacijos kėlimui. Taip ilguoju laikotarpiu sumažėja žemos kvalifikacijos darbuotojų galimybės įgyti įgūdžių ir pagerinti savo ekonominę padėtį.

³ Pavyzdžiui, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija 2022 m. atliko tyrimą, kuriame nustatė, kad MMA padidinimas Ispanijoje sumažino užimtumą –0,6 proc. Alexander Hijzen, Maria Montenegro, and Ana Pessoa, Minimum Wages in a Dual Labour Market: Evidence from the 2019 Minimum-Wage Hike in Spain, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, no. 298 (Paris: OECD Publishing, 2023), <https://doi.org/10.1787/7ff44848-en>

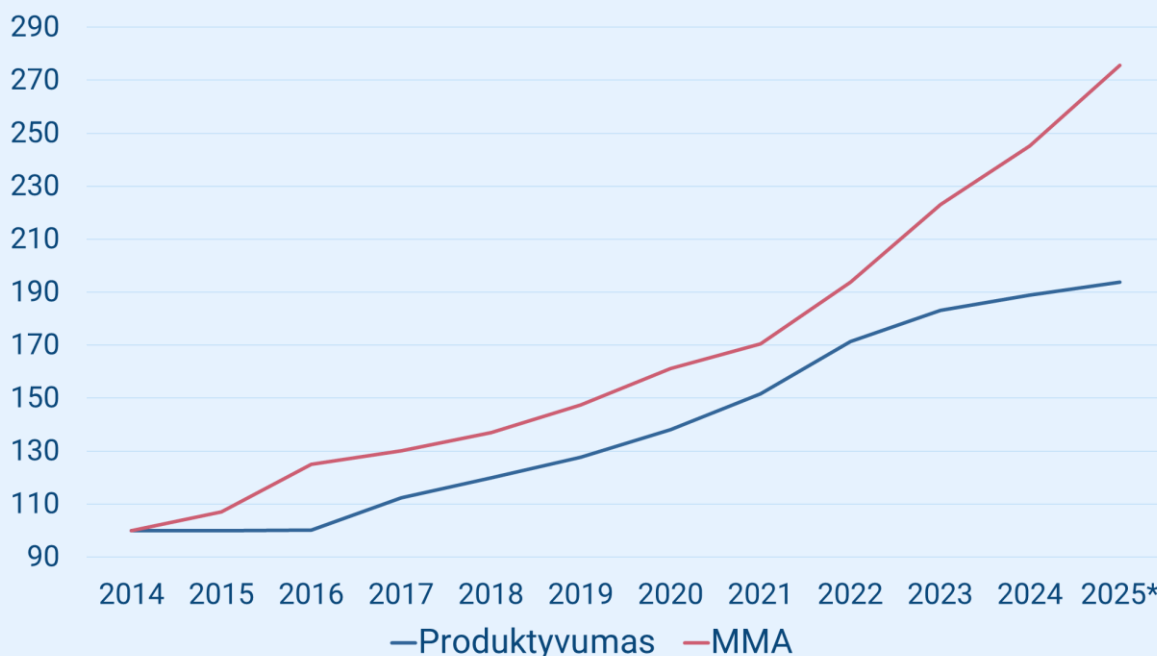
⁴ David Neumark and William L. Wascher, *Minimum Wages* (Cambridge, MA: MIT Press, 2008).

MMA dydžio augimas turi būti siejamas su darbo našumo augimu

Per pastarąjį dešimtmetį MMA augo rekordiniu greičiu ir ženkliai pralenkė produktyvumo augimą. MMA ir produktyvumo atotrūkis ypač išryškėjo nuo 2022 m.

1 PAVEIKSLAS

Produktyvumo ir MMA indeksai (2014 m. = 100)



Šaltinis – Oficialiosios statistikos portalas, LLRI skaičiavimai.

Be to, dėl didinamo MMA ir neapmokestinamojo pajamų dydžio, MMA „į rankas“ reikšmingai viršija minimalių vartojimo poreikių dydį⁵.

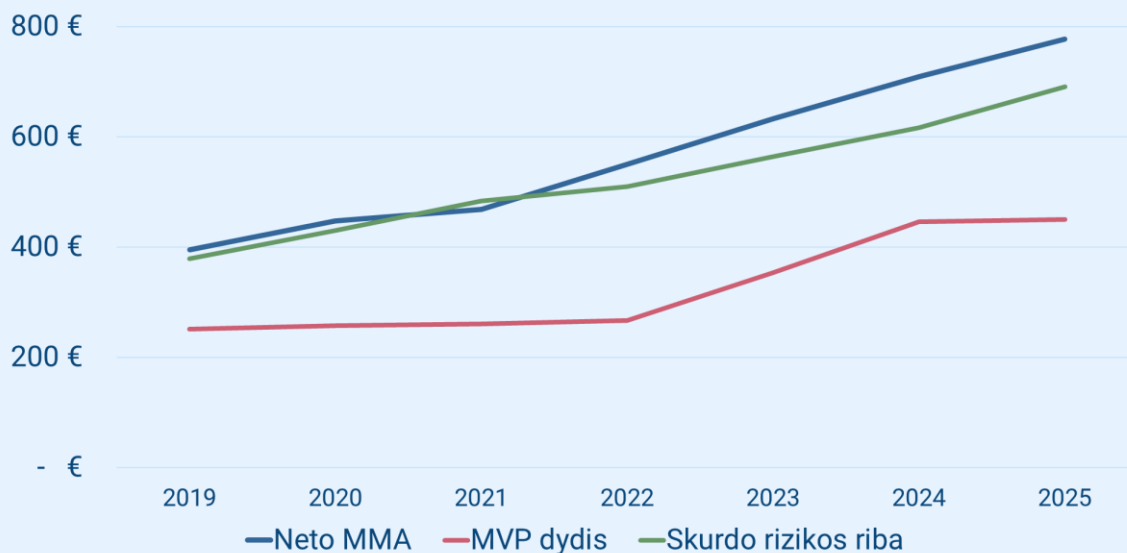
Spartus produktyvumo augimą viršijantis darbo sąnaudų didėjimas kelia iššūkių Lietuvos ekonomikai, nes ženkliai augina prekių ir paslaugų savikainą. Dėl to tampa vis sunkiau konkuruoti užsienio rinkose. Konkurencingumo iššūkius pernai pabrėžė ir Europos Komisija, pristačiusi „makroekonominių disbalansų procedūros“ duomenis. Pagal EK, nominalios darbo sąnaudos per trejus metus Lietuvoje didėjo daugiausiai Europoje – 37,3 proc., kai ES vidurkis – 10 proc⁶.

⁵ Minimalių vartojimo poreikių dydis matuoja pragyvenimo kaštus atsižvelgiant į minimalių vartojimo poreikių krepšelį ir jo kainą. Priešingai, skurdo rizikos riba nenusako realių pragyvenimo sąnaudų ir nematuoja skurdo, o yra viena iš pajamų nelygybės vertinimo rodiklių. Ji lygi 60 proc. šalies disponuojamųjų pajamų medianos. Visgi, pastaruoju metu MMA „į rankas“ viršija net ir šį rodiklį.

⁶ EK rekomenduojama maksimali reikšmė – 9 proc. European Commission. Commission Staff Working Document: Alert Mechanism Report. SWD (2024) 701 final. Brussels: European Commission, 2024. [Peržiūrėti internete.](#)

2 PAVEIKSLAS

MMA „į rankas“ ženkliai viršija ir minimaliųjų vartojimo poreikių dydį, ir skurdo rizikos ribą



Šaltinis – Oficialiosios statistikos portalas, LLRI skaičiavimai.

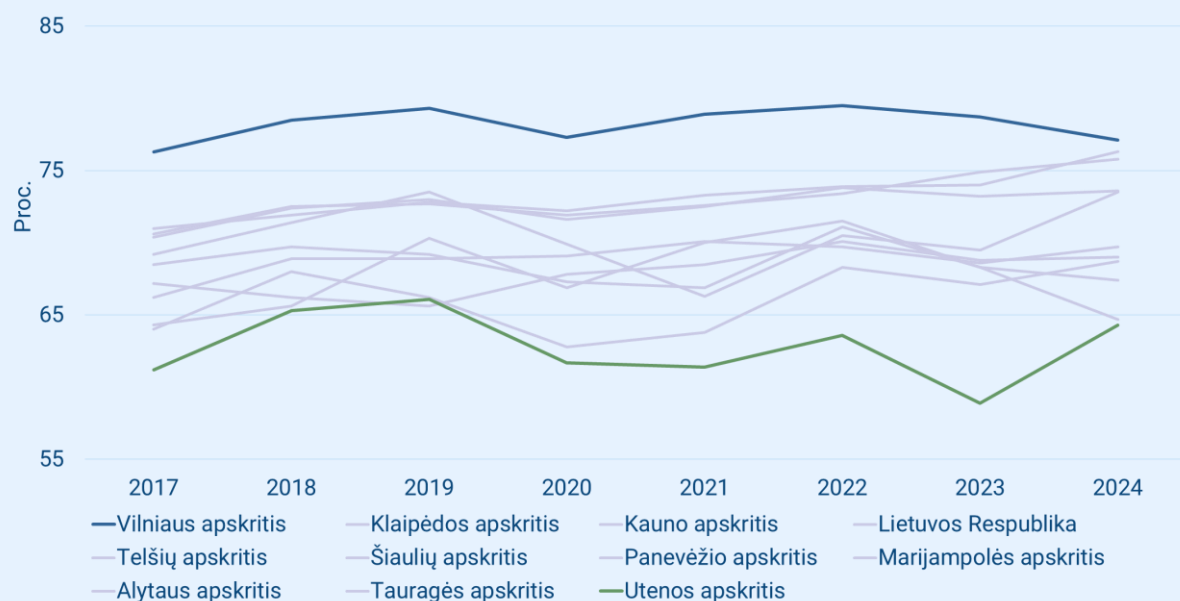
Siekiant apsaugoti Lietuvos ekonomikos konkurencingumą, o kartu ir žemos kvalifikacijos darbuotojų darbo vietas bei didinti užimtumo lygį, MMA dydį derėtų aiškiai susieti su darbo našumu nustatant, jog MMA negali būti didinama daugiau, nei auga darbo našumas. Suprasdama ES konkurencingumo išsaugojimo svarbą pragyvenimo lygiui, EK numatė, kad darbo našumas yra vienas iš keturių MMA lygio nustatymo kriterijų, numatytų Direktyvoje (ES) 2022/2041 dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje⁷. Joje nustatyta, kad „valstybės narės turėtų atsižvelgti į perkamąją galią, ilgalaikį nacionalinį našumo lygį ir jo pokyčius, taip pat į darbo užmokesčio lygį, darbo užmokesčio pasiskirstymą ir darbo užmokesčio augimą“. Šio rodiklio dinamika parodo darbuotojų gebėjimą sukurti daugiau vertės bei įmonių gebėjimą mokėti aukštesnį darbo užmokestį, nes didesnė sukuriama vertė sudaro prielaidas didinti atlyginimus nesukeliant aukščiau aprašytų neigiamų šalutinių padarinių.

⁷ Europos Parlamentas ir Taryba. Direktyva (ES) 2022/2041 Europos Parlamento ir Tarybos 2022 m. spalio 19 d. dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje. 2022 m. spalio 19 d., EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32022L2041>

Dalinė MMA diferenciacija leistų didinti investicijas ir užimtumą regionuose

3 PAVEIKSLAS

Užimtumo lygio skirtumai, proc.



Šaltinis – Oficialiosios statistikos portalas, LLRI skaičiavimai.

Lietuva pasižymi ženkliais ekonominiais skirtumais tarp regionų. Užimtumo lygis tarp Vilniaus apskrities ir Utenos apskrities skiriasi net 13 procentinių punktų⁸. Analogiška situacija ir su nedarbo lygiu – Vilniaus apskrityje 2024 m. jis siekė 5,9 proc., o Utenos apskrityje – net 13,2 proc. Reikšmingai nuo Vilniaus, didinančio bendrą šalies vidurkį, atsilikę ir keletas kitų Lietuvos regionų.

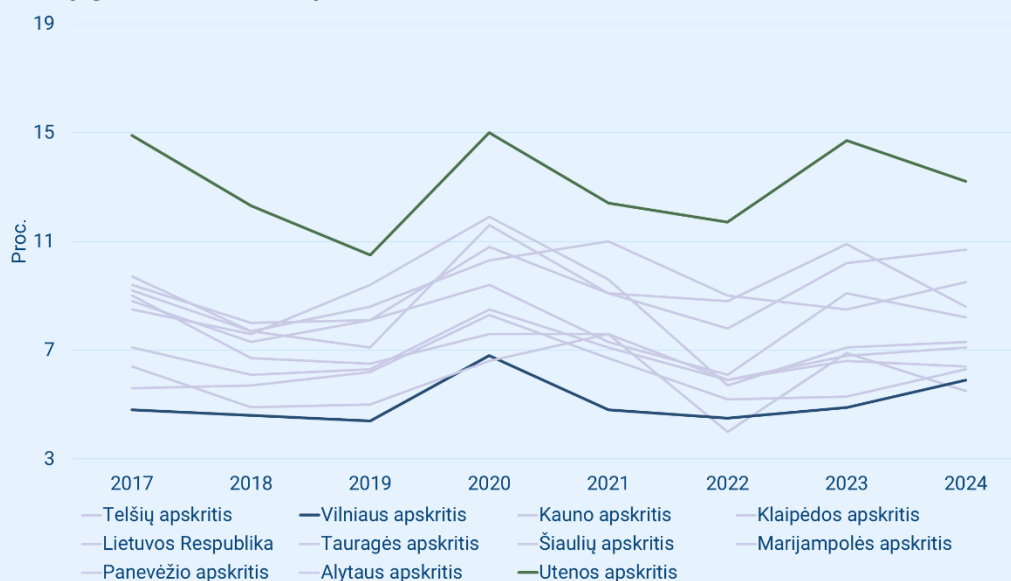
Nepaisant reikšmingų regioninių skirtumų, šalies mastu nustatomas vienas MMA dydis, taikomas visose savivaldybėse. Tai lemia skirtingą MMA dydžio poveikį skirtingose vietovėse ir ypač didina neigiamų MMA padarinių riziką silpniausiuose šalies regionuose. Nors šalies mastu MMA ir VDU santykis pernai siekė 41,4 proc.⁹, net trijose apskrityse jis viršijo 51 proc. tos apskrities VDU.

⁸ Oficialiosios statistikos portalas.

⁹ Remiantis šalies ūkio be individualių įmonių darbo užmokesčio duomenimis neatskaičius nereguliarių priedų ir premijų. Nustatant MMA dydį ir lyginant MMA ir VDU santykį skirtingose valstybėse paprastai naudojamas VDU atskaičius priedus ir premijas.

4 PAVEIKSLAS

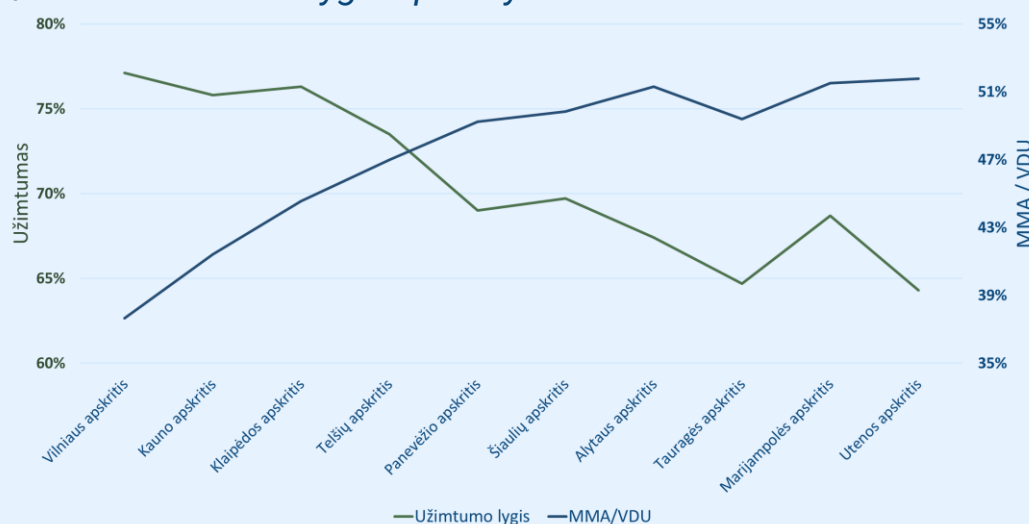
Nedarbo lygio skirtumai, proc.



Duomenyse atsispindi stipri neigiama koreliacija tarp MMA ir VDU santykio ir užimtumo lygio konkrečioje apskrityje. Kuo MMA ir VDU santykis didesnis, tuo savivaldybėje mažesnis užimtumas. Norint apsaugoti ekonomiškai silpnesnius regionus nuo per didelio MMA sukeltų neigiamų ekonominių padarinių, ypač gyventojų užimtumui ir nedarbo lygiui, derėtų įvesti dalinę MMA diferenciaciją pagal apskritis, atsižvelgiant į jų VDU.

5 PAVEIKSLAS

MMA/VDU ir užimtumo lygis apskrityse 2024 m.



Rekomendacijos dėl MMA nustatymo

1. Siekiant tvaraus ir su ekonomikos augimu susieto MMA augimo, tikslinga atsižvelgti į ES direktyvos rekomendacijas ir **koreguoti MMA nustatymo formulę**, naudojamą Trišalėje taryboje, kurioje socialiniai partneriai tariaisi dėl MMA dydžio. Derėtų nustatyti, jog **MMA dydis yra susietas trijų pastarųjų metų nominalaus darbo našumo augimo vidurkiu¹⁰**.

$$MMA_{t+1} = MMA_t * \frac{\Delta N_t + \Delta N_{t-1} + \Delta N_{t-2}}{3}$$

Pagal formulę, 2026 m. MMA turėtų nuo 1038 eurų daugiausiai didėti 4,2 proc.¹¹ iki 1082 eurų.

2. Šiuo metu MMA nustatymo tvarka neatsižvelgia į reikšmingus ekonominius skirtumus tarp Lietuvos regionų. Dėl to kai kuriose vietovėse susidaro itin aukštas MMA/VDU santykis, toliau naikinantis darbo vietas ir įkalinantis žmones bedarbybėje. Atsižvelgiant į tai, tikslinga **įtvirtinti nuostatą, kad, jei Vyriausybės nustatytas nacionalinis MMA viršija 50 proc. apskrities VDU, MMA lygis toje apskrityje turi būti nustatomas lygus 50 proc. tos apskrities VDU**. Šis sprendimas prisidėtų prie darbo vietų kūrimo ir užimtumo didinimo regionuose.
3. Pagal šiuo metu Lietuvoje naudojamą MMA nustatymo formulę, siektinas MMA ir VDU santykis nustatomas atsižvelgiant į ketvirtadalio didžiausią MMA ir VDU santykį turinčių ES valstybių narių MMA/VDU vidurkį. Kol MMA augimas nesusietas su darbo našumo augimu, ši formulė turi būti koreguojama, nes yra orientuota į stipriausių ir stabiliausių ES ekonomikų santykį, kai Lietuva yra auganti ir išgyvenanti ekonominį bei geopolitinį nestabilumą šalis. Kadangi dėl investicijų ir darbo vietų Lietuva regiono kontekste labiausiai konkuruoja su kaimyninėmis valstybėmis – Latvija, Estija ir Lenkija, taiklesnis atskaitos taškas būtų lygintis su šių valstybių MMA/VDU vidurkiu. Dėl to derėtų **įstatyme nustatyti maksimalų galimą MMA ir VDU santykį nacionaliniu mastu – Latvijos, Estijos ir Lenkijos MMA/VDU santykių vidurkį¹²**. Toks sprendimas užtikrintų, kad nustatydama MMA dydį Lietuva neiškristų iš regiono konteksto ir liktų konkurencinga.

¹⁰ Slenkantis vidurkis leidžia amortizuoti staigius rodiklio reikšmės svyravimus.

¹¹ Produktyvumas 2023 m. augo 6,8 proc., 2024 m. – 3,2 proc., 2025 m. – 2,6 proc. (apskaičiuota remiantis Finansų ministerijos ekonomikos raidos scenarijaus duomenimis).

¹² Dėl duomenų prieinamumo, sprendžiant dėl $t+1$ metų MMA dydžio, gali būti naudojami $t-1$ metų duomenys.